

شناسایی اقدامات فنی فراروی تجارت (TBT) ایران در راستای الحاق به WTO

بینا رحیمی بدر

استادیار دانشگاه آزاد اسلامی، واحد کرج، گروه اقتصاد کشاورزی، کرج، ایران
b.rahimi@kiaiu.ac.ir

محمد راستی

پژوهشگر موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی

میرهادی سیدی

پژوهشگر دفتر نمایندگی تام الاختیار سازمان جهانی تجارت، وزارت صنعت، معدن و تجارت.

بر این باورند که در پاره‌ای از موارد، این مقررات به صورت وسیله‌ای برای حمایت از تولیدکنندگان داخلی، مورد استفاده برخی کشورهای توسعه یافته قرار می‌گیرند. به عبارت دیگر گفته می‌شود که این ضوابط همچون سپری برای حمایت از تولیدات داخلی و جلوگیری از صادرات دیگر کشورها وضع می‌شوند.

از آنجا که توجه به تعهدات پذیرفته شده توسط کشورهای ملحق شده به WTO در زمینه مطابقت با ضوابط فنی فراروی تجارت طی فرآیند الحاق به WTO می‌تواند راهنمایی برای آمادگی و تطبیق هر چه بیشتر با موافقت‌نامه اقدامات فنی فراروی تجارت باشد، در پژوهش حاضر به این موضوع پرداخته شده است. همچنین این پژوهش به شناسایی و بررسی اقدامات فنی فراروی تجارت (TBT) ایران پرداخته تا قبل از الحاق، اصلاحات تدریجی صورت گیرد. بر این اساس مهمترین موانع

موانع فنی / استاندارد / سازمان جهانی تجارت / TBT

چکیده

در موافقت‌نامه عمومی تعرفه و تجارت ۱۹۴۷ به لزوم وجود استانداردها به صورت گذرا اشاره شده و همچنین هرگونه ممنوعیت یا محدودیت وارداتی یا صادراتی که برای اجرای استانداردها یا طبقه‌بندی یا بازاریابی کالاها در تجارت بین‌الملل ضرورت دارند، مجاز دانسته شده است. موافقت‌نامه موانع فنی فراروی تجارت (TBT) درصدد است که مقررات فنی اجباری، استانداردهای داوطلبانه و آزمایش و صدور گواهی محصولات، موانع غیرضروری فراروی تجارت ایجاد ننمایند. از طرف دیگر کشورهای در حال توسعه از شرایط چندان مطلوبی برای اعمال نفوذ و هدایت این مساله برخوردار نیستند. برخی از این کشورها

غیرتعرفه‌ای فراروی تجارت ایران که فراتر از اقدامات مجاز در چارچوب WTO شناسایی و پیشنهادهای و توصیه‌های مناسب به منظور بهبود این اقدامات ارائه شده است.

مقدمه

اساس شکل‌گیری و لزوم ایجاد موافقت‌نامه موانع فنی فراروی تجارت TBT [۱] از موافقت‌نامه عمومی تعرفه و تجارت موسوم به گات در سال ۱۹۴۷ آغاز شد. در این موافقت‌نامه هر گونه اقدام ضروری برای حفظ حیات و سلامت انسان، حیوان و گیاه (ماده ۲۰) و همچنین هر گونه ممنوعیت یا محدودیت وارداتی و صادراتی که برای اجرای استانداردها یا مقررات مربوط به طبقه‌بندی، درجه‌بندی یا بازاریابی کالاها در تجارت بین‌المللی ضرورت دارند، (ماده ۱۱) مجاز دانسته شده است.

به تدریج آثار منفی و زیانبار اعمال استانداردها و مقررات فنی بر صادرکنندگان و به طور کلی بر تجارت بین‌الملل منجر به تشکیل یک گروه کاری به منظور بررسی و ارزیابی تاثیر موانع غیر تعرفه‌ای بر تجارت بین‌الملل از سوی گات شد. بر اساس نتایج مطالعات این گروه، از میان معیارهای غیر تعرفه‌ای، موانع فنی تجارت بزرگترین مانع فراروی صادرکنندگان و تجارت بین‌المللی بود. پس از سال‌ها مذاکره در اواخر دور توکیو [۲] در سال ۱۹۷۹ کشورهای متعهد گات موافقت‌نامه چند طرفه [۳] موانع فنی تجارت را مابین خود امضا کردند. این موافقت‌نامه دارای چند طرف که به "مجموعه مقررات مربوط به استاندارد [۴]" معروف شد، مشتمل بر چگونگی تهیه، تصویب و اجرای مقررات فنی، استانداردها و رویه‌های ارزیابی مطابقت بود. این موافقت‌نامه در دور اروگوئه [۵] به شکل جامع‌تری به صورت "موافقت‌نامه موانع فنی فراروی تجارت" درآمد؛ و در زمره موافقت‌نامه‌های سازمان جهانی تجارت (WTO) قرار گرفت.

در این مطالعه پس از مقدمه و مروری اجمالی بر موافقت‌نامه TBT در بخش‌های اول و دوم، به منظور ایجاد آمادگی، بسترسازی و اتخاذ تدابیر لازم در طول فرآیند الحاق ایران به WTO، اقدامات صورت گرفته در زمینه موانع فنی فراروی تجارت در کشورهای ملحق شده منتخب، بررسی و مقایسه

می‌گردد، که در بخش سوم این نوشتار آورده شده است. همچنین در بخش چهارم موانع فنی مجاز و غیر مجاز در چارچوب الزامات WTO در ایران به منظور استفاده و توسعه آنها در مدیریت واردات شناسایی می‌شود؛ و در نهایت بخش پایانی به نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادات می‌پردازد.

۱. مروری بر موافقت‌نامه موانع فنی فراروی تجارت

هدف اصلی موافقت‌نامه موانع فنی فراروی تجارت تامین چهار مورد کلی زیر در صورتی است که اقدامات صورت گرفته به عنوان مانعی پنهان فراروی تجارت نباشد:

۱-۱. حفاظت از بهداشت یا سلامت انسان

نمونه بارز مقررات مربوط به حفظ بهداشت و سلامت انسان‌ها، برچسبی است که روی تمام بسته‌های سیگار مبنی بر مضر بودن آن برای سلامتی انسان زده می‌شود.

۱-۲. حفاظت از بهداشت یا حیات گیاه و حیوان

به عنوان مثال در برخی کشورها صید ماهی منوط به رشد جسمی آنها تا حد و اندازه معینی مقرر شده است.

۱-۳. حفاظت از محیط زیست

مقررات مبنی بر بازیافت کاغذ و محصولات پلاستیکی نمونه‌ای از مقررات حفظ محیط زیست است. [۶]

۱-۴. جلوگیری از اقدامات گمراه‌کننده و فریبکارانه

این مقررات که عموماً به صورت الزامات برچسب زنی می‌باشند، تولیدکننده را ملزم به ارائه اطلاعات شفاف و کاملی از محصول می‌نماید. مقررات بسته‌بندی و طبقه‌بندی کالا نیز به دلیل گمراه نشدن مصرف‌کننده اجرا می‌شود. علاوه بر موارد فوق افزایش کیفیت، هماهنگ‌سازی فنی کالاها و به طور کلی تسهیل تجارت بین‌المللی از دیگر اهداف این موافقت‌نامه می‌باشند. ذکر این نکته ضروری است که رعایت مجموعه این مقررات از سوی تولیدکنندگان، موجب تحمیل هزینه‌هایی مانند هزینه ارزیابی مطابقت کالا و انتشار اطلاعات در مورد کالا شده که گاهی مزیت نسبی آنها را مخدوش می‌سازد. مهمترین

نکته‌ای که در ابتدا باید مورد توجه قرار گیرد، این است که مقررات حاکم بر سازمان جهانی تجارت اعضای خود را ملزم به داشتن استاندارد کالا نمی‌کند و این سازمان در تدوین استانداردها نیز هیچگونه دخالتی ندارد. به این معنی که موافقت‌نامه TBT با استفاده از مقررات خود در ۱۵ ماده و ۳ ضمیمه (به عنوان اجزای لاینفک موافقت‌نامه)، هر گونه مقررات فنی اجباری، استانداردهای داوطلبانه و آزمایش و صدور گواهی، که باعث ایجاد موانع غیر ضروری فراروی تجارت می‌گردند، غیرمجاز می‌شمارد. در زیر اصول اساسی این موافقت‌نامه آورده شده است:

- اجتناب از ایجاد موانع غیر ضروری فراروی تجارت
- رعایت اصل عدم تبعیض و رفتار ملی
- هماهنگ‌سازی مقررات فنی، استانداردها و رویه‌های ارزیابی مطابقت
- یکسان‌سازی مقررات و رویه‌ها
- تأیید متقابل
- شفافیت
- مقررات ناظر بر حسن انجام کار
- کمک‌های فنی
- مشورت و حل اختلاف
- بازرسی و نظارت

۲. مهمترین تعهدات کشورهای ملحق شده به WTO در زمینه اقدامات فنی فراروی تجارت

وجود موافقت‌نامه موانع فنی فراروی تجارت در سازمان جهانی تجارت باعث منظم شدن رویه‌ها و قواعد کشورهای عضو شده است. این کشورها در جریان اجرای توافقات حاصله، از مهلت‌های زمانی نیز برخوردار بوده‌اند تا نسبت به اجرای توافقات و ایجاد سازوکارهای داخلی لازم برای ایفای تعهدات خود اقدام نمایند. اما برای کشورهایی که پس از تاسیس سازمان جهانی تجارت (سال ۱۹۹۵) به این سازمان ملحق شده‌اند لزوماً مشابه کشورهای عضو قبلی عمل نمی‌شود. در بسیاری از موارد نحوه

رفتار با این کشورها و سطح تعهدات توافق شده با آنها متفاوت و اغلب فراتر از سطح تعهدات پیش‌بینی شده در متن موافقت‌نامه‌های مربوطه بوده است. از آنجا که وضعیت ایران نیز در صورت پذیرفته شدن درخواست الحاق، مشابه کشورهای است که از سال ۱۹۹۵ به بعد به این سازمان ملحق شده‌اند، لذا در این قسمت تلاش می‌شود تجربه تعدادی از کشورهای ملحق شده به این سازمان در حوزه استانداردها و مقررات فنی مورد بررسی قرار گیرد.

همان گونه که در ادامه ملاحظه خواهد شد، بررسی چند کشور تازه ملحق شده به سازمان جهانی تجارت نشان می‌دهد که کشورهایی که خواستار عضویت در این سازمان هستند تقریباً باید قوانین و مقررات تدوین شده از سوی این سازمان در خصوص مقررات فنی و استانداردها را رعایت نمایند و مقررات خود را با شرایط جدید در این حوزه منطبق نمایند. در مجموع مطابق این مقررات، استانداردهای محصول نباید از سوی کشورها به گونه‌ای اعمال شود که موانع غیر ضروری برای تجارت بین‌المللی به وجود آورد.

همچنین با نگاهی به تجربیات کشورهای مورد بررسی می‌توان دریافت که اعضای گروه‌های کاری بر تبعیت کشور در حال الحاق از تمامی مقررات و تعهدات سازمان جهانی تجارت (WTO) و بدون گذراندن دوره‌های انتقالی در زمینه استانداردها و اقدامات بهداشتی و بهداشت گیاهی پافشاری و تاکید دارند. به طوریکه کشورهای درحال الحاق، به دلیل تمایل زیادی که برای عضویت دارند، ممکن است تعهداتی را بپذیرند که قادر به اجرای کامل آن نباشند. بنابراین شایسته است نسبت به شناسایی کلیه موارد مغایر با مقررات فنی فراروی تجارت (TBT) قبل از الحاق اقدام نموده و در ارتباط با اصلاح تدریجی قوانین و اعمال آنها از پیش اقدام شود. این امر از طریق ایجاد یک متولی یا کارگروه دولتی ویژه به منظور مدیریت و نظارت مستقیم بر استانداردها و قوانین فنی با لحاظ استانداردهای بین‌المللی و جهت مطابقت با موافقت‌نامه موانع فنی فراروی تجارت انجام می‌پذیرد. در غیر این صورت هیچ یک از سازمان‌های مرتبط مانند وزارت جهاد کشاورزی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت بهداشت و

سازمان استاندارد و تحقیقات صنعتی به تنهایی نمی‌توانند به طور کارا و مسئول نسبت به اصلاح و اجرای صحیح و گام به گام ضوابط بهداشتی مطابق با مفاد موافقت‌نامه TBT اقدام و نظارت نمایند. علاوه بر این، توجه به تعهدات پذیرفته شده توسط کشورهای مورد بررسی در زمینه مطابقت با ضوابط مقررات فنی طی فرآیند الحاق به WTO می‌تواند راهنمایی برای آمادگی و تطبیق هر چه بیشتر با موافقت‌نامه TBT باشد. در ادامه مهمترین تعهدات برخی کشورهای ملحق شده به سازمان جهانی تجارت در زمینه موافقت‌نامه TBT آورده شده است. شایان ذکر است که اطلاعات مربوط به تعهدات کلیه کشورها از دفتر نمایندگی تام‌الاختیار ج.ا. ایران اخذ شده است.

۱-۲. بلغارستان

بر اساس شرایط مندرج در پروتکل الحاق و مستندات مربوطه، این کشور کلیه الزامات استاندارد سازمان جهانی تجارت را به محض الحاق بدون درخواست دوره زمانی انتقالی پذیرفته و به اجرا در خواهد آورد. همچنین این کشور متعهد شده است که در خصوص مقررات فنی، تأیید و الزامات برجسب زنی بر محصولات داخلی و یا وارداتی قواعد، معیارها و کنترل‌های یکسانی اعمال نماید و از آنها برای محدود نمودن واردات استفاده ننماید. این کشور تضمین نموده که مقررات فنی، تأیید و الزامات برجسب زنی را بگونه‌ای اعمال نماید که در شرایط یکسان موجب ایجاد تبعیض بین دول عرضه کننده یا سبب اعمال محدودیت بر تجارت بین‌المللی شود. این کشور برای محصولاتی که سلامت استفاده یا مصرف آن توسط مؤسسات خارجی یا بین‌المللی شناخته شده مورد تأیید باشد درخواست تأیید اضافی نمی‌نماید. این کشور به محض الحاق، معیارهای خود برای اعطای مجوز مورد نیاز برای محصولات وارداتی را منتشر و در اختیار عموم قرار خواهد داد و همچنین کلیه الزامات مزبور را به سرعت و به‌طور شفاف تدوین خواهد نمود.

۲-۲. مغولستان

کشور مغولستان متعهد شد که از تاریخ الحاق به سازمان جهانی تجارت (WTO) نسبت به اجرای موارد زیر اقدام نماید:

- در زمینه‌هایی که اعمال اختیاراتش به تعلیق واردات یا صادرات منتهی می‌شود و یا در زمینه الزامات مجوزدهی که منجر به ایجاد وقفه در تجارت محصولات تحت شمول می‌شود، طبق مقررات سازمان جهانی تجارت (WTO) به ویژه مواد ۶، ۱۱، ۱۸، ۱۹، ۲۰ و ۲۱ گات ۱۹۹۴ و موافقت‌نامه‌های کشاورزی، بهداشتی و بهداشت گیاهی (SPS) و موانع فنی فراراه تجارت (TBT) و فرآیندهای مجوزدهی واردات عمل نماید.

- از به کارگیری هر نوع معیار غیرتعرفه‌ای شامل ممنوعیت‌ها، سهمیه‌ها و مجوزهایی که بر اساس مقررات سازمان جهانی تجارت (WTO) توجیه‌پذیر نیست، خودداری نماید.

- قوانین کنترلی مشابهی را برای مقررات فنی، استانداردها و الزامات برجسب زنی در ارتباط با کالاهای وارداتی و داخلی اعمال نماید و از این مقررات به منظور محدود کردن واردات استفاده نکند.

- مقررات فنی، استانداردها و الزامات برجسب زنی را در ارتباط با کالاهای وارداتی به صورت دلخواه و یا مبتنی بر قرارداد و به نحو تبعیضی اعمال ننماید. به بیان دیگر از این مقررات به عنوان یک مانع پنهان در تجارت بین‌المللی استفاده نکند.

- ارائه مجوزهای وارداتی را تنها زمانی الزامی محسوب کند که به منظور حفاظت از حیات انسان، حیوان، گیاه و محیط زیست به کار برده شود.

علاوه بر موارد فوق دولت کشور مغولستان با بررسی میزان سازگاری و مطابقت محصولات تحت پوشش سیستم صدور مجوز، حداکثر تا دو سال بعد از تاریخ الحاق مغولستان به سازمان جهانی تجارت (WTO)، توسط کمیته مجوزهای وارداتی موافقت نمود. این کشور همچنین تمایل خود را به مشورت و هم‌اندیشی با اعضای سازمان جهانی تجارت (WTO) پیرامون بررسی آثار الزامات صدور مجوز و گواهی‌های بهداشتی بر تجارت آنها نشان داد. ذکر این نکته ضروری است که دوره اعتبار مجوزهای

وارداتی این کشور از تاریخ الحاق تا حداکثر یک سال ادامه پیدا می‌کرد.

۲-۳. عمان

عمان اعلام نموده که اکثر استانداردهای ملی خود را اختیاری خواهد کرد و فقط آن دسته از استانداردهای ملی، اجباری تلقی خواهند شد که به مقررات فنی مصوب مقامات مسئول دولتی و با توجه به اهداف مشروع مورد نظر موافقت‌نامه‌های سازمان جهانی تجارت مربوط شوند.

همچنین کشور عمان متعهد شد، استانداردهای اجباری مربوط به تاریخ مصرف را برای محصولات غذایی با ماندگاری بالا حذف کند. ضمن این که این کشور تعهد داد، طی یکسال نسبت به تصویب قوانین و رویه‌ها مطابق با استانداردهای بین‌المللی برای محصولات غذایی منجمد با فسادپذیری بالا اقدام کند. به طوری که تا تاریخ ۳۱ دسامبر ۲۰۰۰، تدریجاً با الزامات تاریخ مصرف در ارتباط با این محصولات در یک چارچوب قانونی و علمی جایگزین شود. علاوه بر این دولت این کشور متعهد شد که کلیه استانداردها و قوانین بهداشتی از زمان الحاق به سازمان جهانی تجارت (WTO) بدون توسل به دوره انتقالی اجرا گردد.

۲-۴. چین

این کشور متعهد شده است به محض الحاق، امکان اظهار نظر اعضا در مورد مقررات فنی و استانداردهای پیشنهادی را بدون توجه به منشأ آن و در چارچوب زمانی کوتاهی فراهم کند و چهار ماه پس از الحاق، مجموعه مقررات ناظر بر حسن انجام کار را بپذیرد و به صورت ادواری استانداردهای موجود (استانداردهای اختیاری در سطح ملی، محلی و بخشی) را به منظور هماهنگ شدن با استانداردهای مناسب بین‌المللی بازنگری نماید. همچنین در تعهدات چین آمده است که این کشور فهرستی از مؤسسات ملی و محلی دولتی و غیر دولتی که مسئول تصویب مقررات فنی و رویه‌های ارزیابی مطابقت هستند را اعلام نماید. علاوه بر این پس از الحاق بر کالاهای تولید داخل و محصولات وارداتی، رویه‌های یکسان ارزیابی مطابقت اعمال نماید.

۲-۵. ویتنام

ویتنام متعهد شد به محض الحاق به سازمان جهانی تجارت (WTO) نسبت به اجرای مقررات در ارتباط با تاریخ مصرف مواد غذایی خام و افزودنی‌های غذایی اقدام نماید. در ارتباط با سایر محصولات غذایی، تاریخ مصرف تعیین شده توسط کارخانه‌ها مجاز شمرده شد.

با توجه به این که یکی از اعضای گروه کاری تاریخ مصرف‌های تعیین شده برای تقریباً دو سوم محصولات غذایی را سلیقه‌ای، غیرشفاف و ناسازگار با استانداردهای بین‌المللی دانست و از آن به عنوان یک محدودیت وارداتی یاد کرد، ویتنام تأکید کرد که هر محدودیت وارداتی بر اساس معیارهای تاریخ مصرف به مواد غذایی خام و افزودنی‌های مجاز غذایی بر اساس اصول علمی مانند استانداردهای بین‌المللی مربوطه خواهد بود.

۲-۶. عربستان سعودی

بعضی از اعضای گروه کاری درخواست اطلاعات بیشتری در خصوص هدف و جزئیات عملیاتی مکانیزم جدید گواهی‌های انطباق کردند. عربستان در پاسخ بیان کرد که هدف از صدور گواهی‌های جدید انطباق فراهم آوردن شرایطی برای هدایت و نظارت بازار می‌باشد. همچنین این مکانیزم به منظور مطابقت استانداردهای محصول با الزامات بین‌المللی و یا بررسی و ارزیابی خطر می‌باشد. مکانیزم جدید فوق به یک نهاد (بدون لحاظ محدودیت جغرافیایی و یا ملیتی) به عنوان یک گروه سوم معتبر و مستقل اختیار صدور گواهی انطباق می‌دهد. به طوریکه این واحد مسئول اطلاعاتی است که در گواهینامه می‌آید. این اطلاعات بر اساس قوانین فنی یا استانداردهایی است که در راستای مقررات SASO باشند و در صورت فقدان یک مقرر فنی قابل قبول و مرتبط بایستی اطلاعاتی فراهم گردد که تعیین کننده نحوه پوشش دهی تحت سایر استانداردهای بین‌المللی مرتبط باشد. لازم به ذکر است که بعد از فراهم شدن کلیه امکانات لازم و کافی در عربستان به منظور آزمایش محصولات داخلی و وارداتی از طریق نمونه گیری تصادفی یا بازرسی‌های انطباق ریسک، دیگر نیازی به صدور گواهی انطباق نیست.

عربستان در ارتباط با الزامات تاریخ مصرف مواد غذایی در پاسخ به سوالات اعضای گروه کاری، تاکید کرد که الزامات تاریخ مصرف خود را در قالب یک کمیته فنی متشکل از نمایندگان وزارتخانه‌های صنعت و تجارت، سلامت و بهداشت، کشاورزی، شهرداری، دانشگاه‌ها و SASO [۷] به منظور مطابقت با الزامات موافقت‌نامه TBT و مطالعات علمی مجدداً بررسی و بازبینی می‌کند. مطابق این تجدید نظر تعیین تاریخ مصرف مواد غذایی به استثنای مواد غذایی فسادپذیر مانند گوشت و مرغ تازه یا سرد کرده، شیر یا فرآورده‌های آن، مارگارین، آب میوه‌های تازه و تخم مرغ اختیاری بوده و بر عهده تولید کننده می‌باشد. شایان ذکر است که استانداردهای اصلاح شده به مدت ۹۰ روز بین اعضا به منظور اظهار نظر قرار گرفته و پس از آن در صورت تایید قابل اجرا خواهد شد.

۳. بررسی اقدامات فنی فراروی تجارت در ایران

مطالعات گوناگونی که در خصوص الحاق کشورمان به سازمان جهانی تجارت (WTO) انجام شده است بر این نکته تاکید دارند که لازم است قبل از الحاق به این سازمان مقدمات و زمینه‌های این امر فراهم شود. یکی از این مقدمات بررسی شرایط و وضعیت ملی از نظر مطابقت با شرایط موافقت‌نامه‌های گوناگون از جمله موافقت‌نامه موانع فنی فراروی تجارت است. از آنجا که شناسایی اقدامات فنی فراروی تجارت براساس موافقت‌نامه مجموعه وسیعی از انواع فرآیندها را شامل می‌شود، در ادامه مطالعه بر نکات کلیدی مورد تاکید در موافقت‌نامه تکیه شده و سرفصل‌های تنظیم شده براساس این نکات تنظیم گردید. به این ترتیب که پس از شناسایی انواع کالاها و سازمان یا نهاد مرتبط با آنها، به نهاد مربوط به آن کالا مراجعه شد تا اطلاعات بیشتر و دقیق‌تری در مورد نوع اقدام صورت گرفته کسب شود. از آنجا که اطلاعات جمع‌آوری شده طیف وسیعی از انواع اطلاعات را پوشش می‌دهد به منظور امکان استفاده از آنها، اطلاعات جمع‌آوری شده براساس نکات کلیدی تاکید شده در موافقت‌نامه دسته‌بندی شدند. در ادامه رویه‌های کنترل، بازرسی و تصویب به تفکیک نهادهای مختلف ارائه شده است که به معرفی دقیق‌تر

نوع اقدام صورت گرفته و کالاهای تحت پوشش در آن نهاد می‌پردازد.

براساس موافقت‌نامه اقدامات فنی فراروی تجارت، اعضا درخصوص هر رویه کنترل، بازرسی و تصویب [۸] تضمین خواهند کرد که:

(الف) چنین رویه‌هایی بدون تأخیر غیر قابل قبول و با اعمال روشی در مورد محصولات وارداتی که در قیاس با محصولات مشابه داخلی نامساعدتر نباشد به عهده گرفته شده یا به انجام رسد.

(ب) مدت زمان استاندارد لازم برای اعمال هر رویه، منتشر شده یا حسب درخواست متقاضیان، دوره انتظار برای اعمال رویه اطلاع داده می‌شود. پس از دریافت یک درخواست، رکن ذیصلاح فوراً مواردی را که اسناد باید تکمیل گردند بررسی کرده و به گونه‌ای دقیق و کامل متقاضی را از تمامی نقایص مطلع گرداند؛ رکن ذیصلاح در اسرع وقت نتایج رویه را به گونه‌ای دقیق و کامل به متقاضی منتقل کند تا در صورت لزوم اقدامات اصلاحی امکان‌پذیر باشد؛ حتی وقتی درخواست دارای نقایصی باشد با خواست متقاضی، رکن ذیصلاح تا آنجا که عملی باشد طبق رویه مذکور اقدام کرده و متقاضی به مجرد درخواست، نسبت به سطح پیشرفت کار همراه با توضیح هر تأخیری مطلع گردد.

(ج) درخواست‌های اطلاعاتی به آنچه برای رویه‌های مناسب کنترل، بازرسی و تصویب از جمله برای تصویب استفاده از افزودنی‌ها یا برای تعیین حدقابل اغماض آلودگی‌ها در مواد غذایی، نوشابه‌ها یا خوراک دام، ضروری است محدود گردد؛

(د) محرمانه بودن اطلاعات مربوط به محصول وارداتی که در رابطه با کنترل، بازرسی یا تصویب حاصل یا ارائه شده باشد، به طریقی که در قیاس با محصولات داخلی نامساعدتر نباشد و به روشی که منافع مشروع تجاری مورد حمایت قرار گیرد مراعات شود.

(ه) هرگونه درخواست‌هایی برای کنترل، بازرسی و تصویب نمونه‌های خاص از یک محصول به آنچه معقول و لازم است محدود گردد.

(و) هرگونه هزینه وضع شده برای رویه‌ها در خصوص محصولات وارداتی، معادل با هرگونه هزینه اخذ شده از محصولات داخلی مشابه یا محصولات دیگر اعضا بوده و نباید از هزینه واقعی خدمت مربوط بیشتر باشد.

(ز) برای ایجاد تسهیلات مورد استفاده در رویه‌ها و انتخاب نمونه‌های محصولات وارداتی باید ملاک‌هایی مشابه محصولات داخلی به کار رود تا زحمت متقاضیان، واردکنندگان، صادرکنندگان یا نمایندگان آنها به حداقل برسد. (ح) هرگاه مشخصات محصول پیرو کنترل و بازرسی آن با توجه به مقررات قابل اعمال تغییر داده شود، رویه برای محصول تغییر یافته به آنچه که برای تشخیص وجود یا عدم وجود اعتماد کافی مبنی بر اینکه محصول هنوز با مقررات مربوط مطابق است یا خیر محدود گردد.

(ط) شیوه‌ای برای بررسی شکایات مربوط به اعمال رویه‌ها و انجام اقدام اصلاحی در شرایط وارد بودن شکایت به وجود آید.

چنانچه یک کشور واردکننده عضو نظامی را برای تصویب استفاده از افزودنی‌های خوراکی یا برای تعیین حد مجاز آلودگی‌ها در مواد غذایی، نوشابه‌ها یا خوراک دام دایر نماید که طی آن به دلیل عدم وجود مصوبه، دسترسی به بازارهای داخلی آن عضو برای محصولات ممنوع یا محدود شود، کشور واردکننده عضو، استفاده از استاندارد بین‌المللی مربوط را به عنوان مبنای دسترسی مدنظر قرار خواهد داد تا آنکه تصمیم‌نهایی گرفته شود.

در ادامه مطالعه رویه‌های شناسایی شده در وزارتخانه‌ها و سازمان‌های مربوطه معرفی شده و توضیح داده می‌شوند.

۳-۱. وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات

با استناد به ماده ۷ قانون وظایف و اختیارات وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات مصوب ۱۳۸۲، سازمان تنظیم مقررات و ارتباطات رادیویی ایفای وظایف و اختیارات حاکمیتی، نظارتی و اجرایی در بخش‌های تنظیم مقررات مخابراتی و ارتباطی و ارتباطات رادیویی کشور را برعهده دارد. بر اساس آئین‌نامه تایید نمونه تجهیزات ارتباطی مصوب کمیسیون تنظیم مقررات

ارتباطات، کلیه تجهیزات ارتباطی که در داخل کشور تولید شده و یا از طریق مبادی ورودی و گمرکات به هر تعداد وارد کشور می‌شوند، نیاز به اخذ گواهی تایید نمونه از سازمان تنظیم مقررات و ارتباطات رادیویی دارند. لازم به ذکر است اینگونه تجهیزات فصل ۸۵ قانون مقررات صادرات و واردات را شامل می‌شوند و واردات آنها از همه کشورها امکان‌پذیر است.

به منظور ارائه گواهی تایید نمونه به واردکنندگان برحسب نوع کالا آزمون‌هایی مانند آزمون‌های کارایی، ایمنی، سازگاری الکترومغناطیسی انجام می‌شود. بنابراین می‌توان گفت مجوزی که واردکنندگان جهت واردات تجهیزات ارتباطی دریافت می‌کنند، از نوع مجوزهای فنی است. به همین دلیل لازم است قبل از اقدام به واردات نسبت به انجام آزمایشات مرتبط و تکمیل مدارک مورد نظر سازمان اقدام نمایند تا در زمان واردات با مشکل مواجه نشوند. زیرا هرکدام از این آزمون‌ها صرفنظر از روال‌های اداری معمول، همانند دیگر کشورها نیاز به زمانی جهت بررسی مشخصات و مدارک تجهیزات، هماهنگی‌های لازم با آزمایشگاه‌های مربوطه، مکاتبات با آزمایشگاه‌ها از طرف سازمان، فرآیند انجام آزمون‌ها مطابق استانداردها، بررسی نتایج آزمون و تهیه گزارش آزمایش دارد که نهایتاً پس از گذشت تمامی این مراحل و در صورت عدم بروز مشکل در هیچ یک از مراحل مذکور، گواهی تایید نمونه از طرف سازمان صادر می‌شود. حتی در صورتیکه محموله کالا بدون دریافت مجوز وارد بندر شده باشد، تا عدم تکمیل آزمون‌ها و مدارک، اجازه ورود دریافت نخواهد کرد و امکان صدور فوری مجوز به مجرد تقاضا وجود ندارد. ضمن اینکه واردات تجهیزات ارتباطی تنها برای شرکت‌هایی مجاز است که فعالیت در زمینه‌های مرتبط در اساسنامه آنها ذکر شده باشد.

البته لزوماً آزمون‌های تایید نمونه برای همه کالاها انجام نمی‌شود. اگر کالا در فهرست تایید نمونه مهندسی سازمان تنظیم مقررات و ارتباطات رادیویی وجود داشته باشد، پس از انجام بررسیها و انطباق با فهرست و تایید شرایط فنی، مجوز ترخیص صادر می‌گردد. در خصوص این کالاها با توجه به فهرست تایید شده به روز اداره کل استاندارد و تایید نمونه، نیاز به ارسال نمونه

مهندسی به اداره مذکور نیست و مجوز ترخیص صادر می‌گردد. اما در صورتیکه کالا در فهرست تایید نمونه مهندسی اداره کل استاندارد و تایید نمونه وجود نداشته باشد نمونه کالا پس از پلمب و تنظیم صورت جلسه به اداره کل استاندارد و تایید نمونه ارسال می‌گردد. در صورت صحت و تکمیل مدارک و اخذ گواهی تاییدیه نمونه از اداره کل استاندارد و تایید نمونه این سازمان، درخواست ثبت سفارش، ظرف سه روز کاری تایید می‌گردد. گواهی تایید نمونه صادره توسط سازمان، از تاریخ صدور برای یک دوره سه ساله اعتبار دارد. درخواست متقاضی برای تمدید باید سه ماه قبل از پایان دوره به سازمان ارائه شود. البته سازمان می‌تواند در مواردی که آزمایش‌های اصلی مربوط به عملکرد تجهیزات انجام شده است، گواهی موقت تا تکمیل سایر آزمایش‌ها با اعتبار حداکثر چهار دوره موقت شش ماهه صادر کند. این سازمان به منظور انجام آزمون‌های مورد نیاز برحسب نوع کالا از واردکنندگان هزینه دریافت می‌کند.

۳-۲. وزارت امور خارجه

بنابر قانون مقررات صادرات و واردات، صادرات و واردات برخی کالاها و مواد شیمیایی فصل ۲۹ مشمول مفاد کنوانسیون منع توسعه، تولید، انباشت و به‌کارگیری سلاح‌های شیمیایی و انهدام آنها است. البته از آنجا که ایران از اعضای کنوانسیون منع توسعه، تولید، انباشت و به‌کارگیری سلاح‌های شیمیایی و انهدام آنها است، برای تجارت کالاها مشمول با کشورهای عضو این کنوانسیون نیازی به گرفتن مجوز نیست.

بنابراین دریافت مجوز از وزارت امور خارجه تنها زمانی ضرورت می‌یابد، که تجارت با کشورهای غیرعضو کنوانسیون مطرح باشد. در حال حاضر کشورهایی که عضو کنوانسیون نیستند و بین آنها و ایران تجارت کالاها مشمول کنوانسیون صورت می‌گیرد، سوریه و مصر هستند. بنابراین تنها زمانی که هدف واردکننده واردات از مصر و سوریه (یا سایر کشورهای غیر عضو) باشد نیاز به دریافت مجوز از وزارت امور خارجه دارد. واردکنندگان از کشورهای غیرعضو لازم است، قبل از اقدام به واردات مجوز لازم را اخذ نمایند. زیرا در صورت ورود بدون مجوز

به بندر، وزارت امور خارجه با واردات آنها موافقت نمی‌نماید. همچنین از آنجا که کالاها مشمول کنوانسیون مواد شیمیایی خطرناکی هستند که استفاده صنعتی دارند، بنابراین تنها شرکت‌هایی که استفاده‌کننده یا واردکننده اینگونه کالاها هستند مجوز دریافت می‌کنند که البته به شرکت‌های خاصی محدود نشده‌اند و فهرست مشخصی از آنها وجود ندارد. کلیه شرکت‌های که موضوع فعالیت آنها به نوعی در ارتباط با واردات کالاها مشمول است، می‌توانند واردکننده باشند. همچنین فهرست مواد اولیه شیمیایی فصل ۲۹ که ورود آنها علاوه بر مقررات صادرات و واردات به استناد کنوانسیون منع استفاده از سلاح‌های شیمیایی موکول به کسب مجوز قبلی از وزارت امور خارجه نیز می‌باشد در قسمت ضمیمه شماره یک کتاب مقررات صادرات و واردات ۱۳۹۲ آورده شده است، که جهت اطلاعات بیشتر می‌توان به آن رجوع نمود.

۳-۳. وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح

براساس قانون مقررات صادرات و واردات، جهت واردات و صادرات برخی کالاها و موادی که کاربرد نظامی دارند یا قابلیت استفاده برای اهداف نظامی را نیز دارا می‌باشند، لازم است از این وزارتخانه مجوز دریافت شود. واردکنندگان به منظور دریافت مجوز لازم است به سازمان صنایع دفاع مراجعه نمایند. در حال حاضر تجارت این قبیل کالاها با کلیه کشورهایی که حسب قانون جمهوری اسلامی ایران می‌توان با آنها معامله تجاری واقتصادی داشت، صورت می‌گیرد. درخصوص واردات این قبیل کالاها واردکننده باید قبل از اقدام به عقد قرارداد با فروشنده خارجی مجوزهای لازم را از مبادی ذیربط اخذ نماید. به علاوه لازم است صلاحیت امنیتی واردکنندگان از سوی وزارت اطلاعات تایید شود و حرفه واردکننده مرتبط با واردات آن کالای خاص باشد که البته ترجیحاً بهتر است واردکننده شخصیت حقوقی داشته باشد.

۳-۴. وزارت صنعت، معدن و تجارت

به موجب ماده ۴۲ آیین‌نامه اجرایی قانون مقررات صادرات و واردات، ورود تجهیزات، دستگاه‌ها، ماشین‌آلات و خودروهای

مستعمل منوط به تایید وزارت است. واردات این قبیل کالاها برای همه دارندگان کارت بازرگانی و از همه کشورها امکان پذیر است. هزینه‌ای برای ثبت نام وجود ندارد.

برای دریافت مجوز ورود ماشین آلات مستعمل خط تولید، دارا بودن مجوز صنعتی از وزارت (یکی از موارد: جواز تاسیس، پروانه بهره برداری، کارت شناسایی، گواهی فعالیت صنعتی، جواز تاسیس، پروانه اکتشاف) و دریافت تاییدیه از سازمان استان ذیربط الزامی است. درخصوص واردات ماشین آلات مستعمل معدنی و راهسازی بررسی درخواست توسط معاونت معدنی وزارت صورت می گیرد. جهت واردات خودرو لازم است واردکننده ضمن داشتن نمایندگی خدمات پس از فروش، تاییدیه از شرکت بهینه سازی مصرف سوخت، سازمان حفاظت محیط زیست و موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران دریافت نماید. در نهایت بررسی و تایید مارک و مدل مجاز توسط کمیته فنی خودرو در وزارت صورت می گیرد.

۳-۵. وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

به موجب ماده ۲۰ قانون اهداف و وظایف وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی مصوب ۱۳۶۶، صدور اجازه ورود و خروج آثار سمعی و بصری، آثار هنری، مطبوعات و نشریات و کلیه مواد تبلیغی و فرهنگی مشکوک و تعیین موارد مشکوک از غیر مشکوک بر عهده وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی است. درمورد واردات کتاب و سایر محصولات چاپ شده، واردکننده به محض دریافت مجوز می تواند واردات را انجام دهد و مجوز مورد نظر در حداقل زمان ممکن از سوی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی صادر خواهد شد. در مورد کالاهایی که وارد بندر شده اند نیز مشکلی برای دریافت مجوز وجود ندارد و تنها لازم است که بررسی های لازم از سوی کارشناسان آن وزارتخانه انجام شود. (نمونه محصول ارسال شده مورد بررسی قرار گیرد.) واردات کتاب اگر جنبه تجاری داشته باشد، حتما لازم است از سوی شخص حقوقی انجام شود و شخص حقوقی لازم است، یک شرکت بازرگانی باشد که در اساسنامه آن به تجارت کتاب یا سایر موارد مرتبط با وزارت اشاره شده باشد. واردات محصولات چاپ

شده غیر از کتاب برای همه دارندگان کارت بازرگانی امکان پذیر است. در مورد واردات ماشین آلات چاپ لازم است واردکننده قبل از ثبت سفارش اقدام به دریافت مجوز ورود از وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی نماید. پس از ورود کالا به بندر نیز شماره سریال ماشین آلات وارد شده با مشخصات درج شده در پروفرما مقایسه می شود تا ثابت شود که همان کالای ثبت سفارش شده وارد شده است. در مورد کالاهایی که وارد بندر شده اند نیز لازم است این روال طی شود. واردات ماشین آلات چاپی برای تولیدکنندگان یا بازرگانان در حال فعالیت در صنعت چاپ امکان پذیر است. در هیچ یک از موارد هزینه ای برای ثبت نام دریافت نمی شود و فهرست واردکنندگان وجود ندارد و تمام شرکت های بازرگانی مرتبط با محصولات فرهنگی به صورت بالقوه می توانند واردکننده قلمداد شوند.

۳-۶. وزارت نفت

هر چند بنابر قانون مقررات صادرات و واردات برخی کالاها ملزم به اخذ مجوز واردات از وزارت نفت هستند، اما بنابر پیگیری های صورت گرفته و به اذعان مسئولین محترم مربوط در این وزارتخانه الزامی به اخذ چنین مجوزی نیست.

۳-۷. سازمان انرژی اتمی

به استناد ماده ۵ قانون سازمان انرژی اتمی ایران مصوب سال ۱۳۵۳ و ماده ۱۳ قانون حفاظت در برابر اشعه مصوب سال ۱۳۶۸ نظارت بر منابع مولد اشعه، کار با اشعه، احداث، تأسیس، راه اندازی بهره برداری، از کاراندازی و تصدی هر واحدی که در آن کار با اشعه انجام شود، هرگونه فعالیت در رابطه با منابع مولد اشعه شامل واردات و صادرات، ترخیص، توزیع، تهیه، تولید، ساخت، تملک، اکتشاف، استخراج، حمل و نقل، معاملات پیمانکاری نقل و انتقال کاربرد و یا پسمانداری، حفاظت کارکنان، مردم و نسل های آینده به طور کلی و محیط در برابر اثرات زیان آور اشعه در انحصار سازمان مزبور است. در مورد برخی کالاها ابتدا از سازمان های دیگری مجوز دریافت می شود، سپس درخواست مجوز ورود آن کالا در سازمان انرژی اتمی ایران مورد بررسی قرار می گیرد. به این صورت واردکننده برای واردات

کالاهای پزشکی ابتدا تاییدیه اداره تجهیزات پزشکی و برای واردات کالاهای مخابراتی ابتدا تاییدیه سازمان تنظیم مقررات و ارتباطات رادیویی را دریافت می‌کند و سپس درخواست وی در مرکز نظام ایمنی هسته‌ای کشور مورد بررسی قرار می‌گیرد. سازمان انرژی اتمی ایران و شرکت‌های وابسته و مؤسسات تابع آن مجازند با تشخیص سازمان یاد شده، به منظور جبران قسمتی از هزینه‌های اداری و استهلاک دستگاه‌ها، حق الزحمه انجام انواع خدمات همانند خدمات فنی، آزمایشگاهی، مشاوره‌ای، اطلاعاتی، پرتوسنجی، صدور مجوز ترخیص انواع مواد غذایی و مواد پرتوزا، دزیمتری فردی و محیطی و بهای تولیدات خود را بر اساس بهای قیمت تمام شده شامل مواد، قطعات یدکی، لوازم و هزینه پردازش اطلاعات به علاوه هزینه خدمات کارشناسی و نظارت فنی و سایر هزینه‌های مربوط با احتساب هزینه‌های بالاسری به میزان ۲۵ درصد قیمت تمام شده خدمات و تولیدات وصول نمایند. حق الزحمه خدمات مذکور بر مبنای قیمت تعیین شده کالاهای موضوع این ماده توسط سازمان حمایت مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان محاسبه و دریافت می‌شود. در مواردی که کالاها توسط سازمان یاد شده قیمت‌گذاری نشده باشد، قیمت تمام شده کالا با بررسی و تفاهم با تولیدکننده کالا تعیین می‌شود.

۸-۳. بانک مرکزی

به موجب آیین‌نامه ورود و صدور معاملات طلا، نقره و پلاتین مصوب شورای پول و اعتبار، ضوابط ورود طلا، نقره و پلاتین (اعم از خام و مصنوع) که توسط اشخاص جهت مصارف غیرتجاری به کشور وارد می‌شود توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تعیین خواهد شد. همچنین به موجب این آیین‌نامه ورود طلا، پلاتین و نقره خام به کشور توسط اشخاص حقیقی و یا حقوقی جهت مصارف و معاملات تجاری با رعایت کامل سایر قوانین و مقررات مربوط منحصرأ به صورت شمش استاندارد به هر میزان مجاز می‌باشد. بنابراین طلا، نقره، انواع فلزات و سنگ‌های گرانبها و هر کالایی که در ساخت آن از طلا، نقره، فلزات گرانبها یا انواع سنگ‌های قیمتی استفاده شده باشد، در شمول کالاهایی قرار می‌گیرند که لازم است برای واردات آنها از

بانک مرکزی مجوز دریافت شود. صدور طلا و پلاتین و نقره خام یا مسکوک از کشور به هر نحو ممنوع است، مگر توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران. اشخاص حقیقی یا حقوقی صادرکننده در قبال صدور محصولات طلا، نقره و پلاتین تعهدات مربوطه را با ورود شمش معوض فلزات مذکور به همان نسبت و میزان و یا همانند سایر کالاها معادل ارزش محصولات صادراتی را با معرفی و فروش ارز به سیستم بانکی تسویه می‌نمایند. مجوزی که از سوی بانک مرکزی صادر می‌شود، از نوع مجوز ترخیص است. به این معنی که نمونه کالا پس از ورود به گمرک و تکمیل اظهارنامه برای بانک مرکزی جهت بررسی ارسال می‌شود. بانک نیز پس از بررسی نمونه کالا پاسخ نهایی را برای گمرک مربوطه ارسال می‌کند. با تکمیل مدارک، مجوزها در حداقل زمان ممکن صادر خواهد شد. مدت زمان این بررسی بستگی به کالای وارداتی دارد. بدیهی است در مورد کالاهایی که سابقه واردات دارند امکان انجام سریع‌تر بررسی‌ها امکان‌پذیر است. اما در مورد کالاهایی که برای نخستین بار به کشور وارد می‌شوند، نیاز به زمان بیشتری جهت تدوین دستورالعمل‌های مرتبط است. در مورد کالاهای صنعتی شامل طلا و نقره و سایر فلزات گرانبها امکان واردات موقت کالا و انجام بررسی‌ها پس از واردات نیز وجود دارد. در مورد کالاهایی که بدون مجوز وارد شده‌اند نیز امکان اخذ مجوز وجود دارد و روال کار به این صورت است که نامه‌ای از سوی گمرک به همراه نمونه کالا به بانک مرکزی ارسال شده و نظر بانک جهت واردات آن کالا استعلام می‌شود. بانک مرکزی پس از انجام بررسی‌های لازم نظر نهایی خود را مبنی بر موافقت یا مخالفت با ورود کالا به گمرک اعلام می‌نماید.

۹-۳. کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان

به موجب ماده (۱۴) آیین‌نامه اجرایی شورای نظارت بر ساخت، طراحی، واردات و توزیع اسباب‌بازی مصوب ۷۹/۸/۱۸ شورای فرهنگ عمومی شورایی انقلاب فرهنگی، صدور مجوز ورود برای انواع اسباب‌بازی بر عهده کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان می‌باشد. مجوزی که از سوی کانون پرورش

فکری کودکان و نوجوانان برای واردات اسباب‌بازی صادر می‌شود، از نوع مجوز ترخیص است. به این معنی که نمونه کالا پس از ورود به گمرک و تکمیل اظهارنامه برای کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان (واحدهای صدور مجوز دبیرخانه شورای نظارت بر اسباب بازی) جهت بررسی ارسال می‌شود. کانون نیز پس از بررسی نمونه کالا پاسخ نهایی را برای گمرک مربوطه ارسال می‌کند. امکان واردات برای همه دارندگان کارت بازرگانی امکان‌پذیر است و هزینه‌هایی نیز بابت بررسی پرونده واردات از واردکنندگان اخذ می‌شود.

۱۰-۳. موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران

در اجرای مفاد تبصره ۲ ذیل ماده ۶ قانون اصلاح قوانین و مقررات مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران مصوب سال ۱۳۷۱ و مصوبات شورایی عالی استاندارد کالاهای مندرج در این مجموعه مشمول مقررات استاندارد اجباری گردیده است، لذا واردات، توزیع و فروش اینگونه کالاها با کیفیت پایین‌تر از استاندارد مورد قبول مؤسسه، ممنوع می‌باشد. واردکنندگان کالاهای مشمول مقررات استاندارد اجباری ملزم به رعایت مقررات مربوطه بوده و چنانچه الزامات قانونی را مراعات نمایند علاوه بر آنکه خود به‌عنوان مصرف‌کننده در جامعه از آن زیان خواهند دید بلکه براساس مواد ۹، ۱۱، ۱۲، ۱۴ قانون اصلاح قوانین و مقررات مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران به شرح مندرج در این مجموعه تحت پیگرد قانونی قرار خواهند گرفت. گمرک ایران در ارتباط با فرآورده‌هایی که اجرای استاندارد

آنها اجباری اعلام گردیده بر طبق قانون و آئین‌نامه اجرائی قانون مقررات صادرات و واردات از ورود کالاهای فاقد گواهی‌نامه انطباق از مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران جلوگیری بعمل می‌آورد. مجوزهای صادره از سوی مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران از نوع ترخیص می‌باشند. به این معنی که مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران صرفاً کالاهایی را که مشمول استاندارد اجباری واردات هستند را قبل از ترخیص مورد بررسی قرار می‌دهد. اگر کالایی مشمول استاندارد اجباری است، حتماً باید بررسی‌های لازم از نظر برخورداری از استاندارد مشمول روی آن انجام شود. این بررسی‌ها توسط شرکت‌های بازرسی که مجوز لازم را از سوی مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران دریافت کرده‌اند انجام می‌شود. برای کالاهایی که مشمول استاندارد اجباری هستند و وارد بندر شده‌اند نیز بررسی‌های لازم انجام شده و سپس مجوز ترخیص صادر می‌شود.

در تاریخ (۱۳۹۰/۱/۲۲) شورای عالی استاندارد به استناد بند (۶) ماده (۲۰) قانون اصلاح قوانین و مقررات مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران - مصوب ۱۳۷۱ - نرخ تعرفه خدمات آزمایشگاهی مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران و آزمایشگاه‌های همکار را در هر ساعت کار موثر مشروط به نظارت کامل مؤسسه یاد شده، معادل یکصد و هشتاد هزار ریال تعیین شد.

جدول (۱) خلاصه‌ای از وضعیت ملی از منظر موافقت‌نامه اقدامات فنی فراروی تجارت را نشان می‌دهد:

جدول ۱- وضعیت ملی از منظر موافقت‌نامه موانع فنی فراروی تجارت

تعریف و تحلیل	چارچوب موافقت‌نامه
حفاظت از بهداشت یا سلامت انسان حفاظت از بهداشت یا حیات گیاه و حیوان حفاظت از محیط زیست جلوگیری از اقدامات گمراه کننده و فریبکارانه	اهداف اصلی موافقت‌نامه
مجوز واردات صادر شده از سوی برخی از نهادها از نوع فنی است. این نهادها عبارتند از: وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، سازمان انرژی اتمی ایران، سازمان حفاظت محیط زیست و مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران. به عبارت دیگر این نهادها مسئول اجرای ضوابط فنی درخصوص کالاهای مشمول با هدف حفاظت از بهداشت، سلامت و ایمنی انسان، حیوان، نبات و حفاظت از محیط زیست می‌باشند. و لی مجوزهای صادر شده از سوی کانون پرورش فکری، بانک مرکزی و وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی فنی نبوده و مغایر با اصول موافقت‌نامه هستند.	وضعیت موجود از منظر دستیابی به اهداف

تعریف و تحلیل	چارچوب موافقت‌نامه
اجتناب از ایجاد موانع غیرضروری فرا راه تجارت هماهنگ‌سازی مقررات فنی، استانداردها و رویه‌های ارزیابی مطابقت (با استانداردهای بین‌المللی مربوطه) یکسان‌سازی (تصویب مقررات فنی اعضای دیگر به عنوان معادل مقررات خود) تایید متقابل (پذیرش نتایج رویه‌های ارزیابی مطابقت در قلمرو سایر اعضا) شفافیت مقررات ناظر بر حسن انجام کار	اصول و مقررات
اجتناب از ایجاد موانع غیرضروری فرا راه تجارت: در نهادهای مختلف در برخی موارد استانداردها و ضوابط لازم الرعایه بین‌المللی و در مواردی دیگر ملی هستند. موانع غیرضروری فرا راه تجارت در صورت تدوین مقرراتی محدودکننده‌تر از حد لازم برای نیل به اهداف مورد نظر یا زمانی که این مقررات اهداف مشروع را تامین ننمایند ایجاد می‌شود. همچنین این موانع می‌توانند از طریق اعمال رویه‌های طولانی‌تر و سخت‌گیرانه‌تر ارزیابی مطابقت نسبت به آنچه مورد نیاز است صورت گیرد. به طور کلی موانع فنی تجارت عموماً از تهیه، تصویب و اجرای مقررات فنی و رویه‌های ارزیابی مطابقت نشأت می‌گیرد. موافقت‌نامه موانع فنی فرا راه تجارت اختلاف در استانداردها را مشروع می‌داند و دست کشورها را در تهیه، تصویب و اجرای مقررات فنی تا حد زیادی باز می‌گذارد، اما در موافقت‌نامه مربوطه تصریح شده است که در وهله اول استانداردهای بین‌المللی موجود که از سوی نهادهایی مثل سازمان بین‌المللی استاندارد تدوین شده است بایستی به عنوان مبنای مقررات فنی باشد مگر به دلیل وجود عوامل جوی، جغرافیایی و تکنولوژیکی خاص. با وجود این، تنها محدودیتی که این موافقت‌نامه قائل شده این است که اعضا تضمین کنند که مقررات فنی به منظور ایجاد موانع غیر لازم فرا راه تجارت بین‌المللی یا با چنین اثری تهیه، تصویب و اجرا نگردد. در نهادهای مختلفی که مجوز از نوع فنی صادر می‌نمایند به نظر نمی‌رسد که هدف آنها از مجوزدهی ایجاد محدودیت‌هایی فرا راه تجارت باشد، اما از سویی مشخص نیست آیا علت تدوین استانداردهای ملی به دلیل فقدان استانداردهای بین‌المللی و ناکافی بودن آنها بوده است یا خیر. بنابراین لازم است نظام استانداردهای ملی از سوی نهادهای پاسخگو به ویژه موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی مورد بازنگری جدی قرار گیرد و در مواردی که جایگزینی استاندارد ملی با استاندارد بین‌المللی امکانپذیر است این جابه‌جایی صورت گیرد تا روند الحاق به سازمان جهانی تجارت سهل‌تر گردد. هماهنگ‌سازی: از اعضا خواسته شده است در مواردی که مقررات فنی یا رویه‌های ارزیابی مطابقت برای انطباق محصولات با مقررات فنی و استانداردها لازم باشد و استانداردهای بین‌المللی مربوطه در این زمینه‌ها نیز وجود داشته باشد یا بزودی تکمیل شود، اعضا تضمین نمایند، که از این استانداردها استفاده نمایند مگر آنکه مغایر اهداف مشروع باشد یا بر اثر عوامل جوی، جغرافیایی یا تکنولوژیکی مقدور نباشد. براین اساس به نظر می‌رسد لازم است از هم اکنون مساله هماهنگ‌سازی استانداردهای ملی با استانداردهای بین‌المللی مورد توجه نهادهای دولتی مربوط به ویژه موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی قرار گیرد. یکسان‌سازی و تایید متقابل: از اعضا خواسته شده است برای تصویب مقررات فنی اعضای دیگر به عنوان معادل مقررات خود، با نظری مثبت برخورد نمایند، ولو اینکه با مقررات خودشان تفاوت داشته باشد و در صورت امکان و بدون مخدوش شدن مقررات مربوط به تهیه، تصویب و اجرای استانداردها و مقررات فنی این موافقت‌نامه، نتایج رویه‌های ارزیابی مطابقت در قلمرو سایر اعضا را حتی اگر با رویه‌های خودشان متفاوت باشد قبول نمایند، مشروط بر اینکه قانع شوند که رویه‌های مزبور طبق مقررات فنی و استانداردهای قابل‌اعمالی که معادل رویه‌های خود آنهاست، مطابقت محصول را تضمین می‌کنند. به نظر می‌رسد دو اصل یکسان‌سازی و تایید متقابل تاکنون در نهادهای مختلف صادرکننده مجوز مورد توجه واقع نشده‌اند که البته به دلیل شرایط ملی ضرورت چندانی هم نداشته و کمتر اهمیت انجام آنها احساس شده است. اما باید توجه داشت در صورت الحاق کشورمان به سازمان جهانی تجارت لازم است فعالیت‌های جدی از سوی این نهادها برای یکسان‌سازی و تایید متقابل مقررات فنی اعضای دیگر سازمان صورت گیرد. بنابراین کسب آمادگی‌های لازم جهت انجام اینگونه امور از جمله ضروریاتی است که لازم است از هم اکنون برای کسب آنها برنامه‌ریزی‌های لازم صورت گیرد. شفافیت: جهت پاسخگویی به پرسشهای سایر اعضا در خصوص مقررات فنی، استانداردها و رویه‌های ارزیابی مطابقت و ایجاد زمینه مشارکت در موافقت‌نامه‌های دو جانبه یا چندجانبه مربوط به استاندارد لازم است: وظایف نهادهای مختلف به ویژه موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی در جهت رعایت اصل شفافیت به صورت گسترده‌تری تعریف شود یا مرکز ملی جدیدی جهت پاسخگویی به امور مربوطه تاسیس شود، البته این وظایف قابل‌تنفیذ به بخش خصوصی نیز می‌باشند.	وضعیت موجود از منظر رعایت اصول و مقررات

چارچوب موافقت‌نامه	تعریف و تحلیل
	مقررات مربوط به حسن انجام کار: این مقررات شامل نظامات مرتبط با شفافیت در تهیه، تصویب و اجرای استانداردها توسط کلیه موسسات استاندارد منطقه‌ای، غیردولتی یا وابسته به دولت مرکزی یا دولت محلی می‌باشد. بنابر موافقت‌نامه موانع فنی فراراه تجارت، موسسات استاندارد دولت‌های مرکزی مسئول قبول و انطباق با مقررات ناظر بر حسن انجام کار هستند. به نظر می‌رسد مسئول اجرای آن در کشور ما موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی می‌باشد. اما هنوز آمادگی‌های لازم جهت رعایت اصول تعیین شده در موافقت‌نامه را دارا نبوده و لازم است برنامه‌ریزی‌های بلندمدت جهت کسب آمادگی‌های لازم صورت گیرد.

ماخذ: یافته‌های تحقیق

جمع‌بندی و ملاحظات

بررسی تجربیات کشورهای منتخب در فرآیند الحاق در ارتباط با مقررات فنی نشان داد که اعضای گروه‌های کاری بر تبعیت کشور در حال الحاق از تمامی مقررات و تعهدات سازمان جهانی تجارت (WTO) و بدون گذراندن دوره‌های انتقالی در زمینه استانداردها و اقدامات فنی فراروی تجارت پافشاری و تاکید دارند. علاوه بر این به طور خلاصه مهمترین تعهدات این کشورها شامل موارد زیر بود:

۱. رعایت اصل رفتار ملی به این معنی که بین مقررات و استانداردهای اعمال شده برای کالاهای وارداتی و داخلی تفاوتی وجود نداشته باشد و ارائه تعهد به رعایت دقیق اصل رفتار ملی پیرامون کلیه موارد مرتبط با موافقت‌نامه موانع فنی فراروی تجارت.
۲. عدم توسل به فرصت زمانی برای رعایت الزامات موافقت‌نامه و اجرای بلافاصله آن پس از الحاق.
۳. اصلاح و توسعه کلیه مقررات فنی، استانداردها و رویه‌های ارزیابی انطباق در راستای مطابقت کامل با موافقت‌نامه موانع فنی فراروی تجارت.
۴. رعایت عدم تبعیض بین اعمال مقررات برای کالاهای وارداتی کشورهای عضو.
۵. رعایت نهایت شفافیت و سرعت عمل در وضع و اجرای قوانین فنی، استانداردها و رویه‌های ارزیابی مطابقت.
۶. حذف کلیه بازرسی‌های غیر ضروری وارداتی.
۷. حذف قوانین در ارتباط با تاریخ مصرف‌های اختیاری غیرشفاف و ناسازگار با استانداردهای بین‌المللی برای

محصولات فسادناپذیر و افزودنی‌های مجاز.

۸. تجهیز بدنه دولتی به نیروی انسانی مجرب و آموزش دیده.
۹. انتشار شفاف قوانین و تعیین واحد اطلاع رسانی و واحد پاسخگو و اعطای فرصت لازم به اعضا برای اظهار نظر و مشورت.
۱۰. نظارت بر اجرا و اعمال صحیح مقررات مطابق با ضوابط موافقت‌نامه موانع فنی فراروی تجارت توسط یک کمیته دائمی.

بر این اساس باید انتظار داشت که برای الحاق ایران نیز دوره زمانی انتقالی پذیرفته نشود و بلافاصله پس از الحاق تعهدات پذیرفته شده بایستی به مورد اجرا گذاشته شود. از این رو سعی پژوهش حاضر بر این مهم بوده است تا به شناسایی موارد مغایر با مقررات اقدامات فنی فراروی تجارت (TBT) قبل از الحاق اقدام نموده تا در ارتباط با اصلاح تدریجی قوانین و اعمال آنها از پیش اقدام شود. این امر از طریق ایجاد یک متولی یا کارگروه دولتی ویژه به منظور مدیریت و نظارت مستقیم بر استانداردها و قوانین تجاری با لحاظ استانداردهای بین‌المللی و جهت مطابقت با موافقت‌نامه موانع فنی فراروی تجارت (TBT) انجام می‌پذیرد. در غیر این صورت هیچ یک از سازمان‌های مرتبط به تنهایی نمی‌توانند به طور کارا و مسئول نسبت به اصلاح و اجرای صحیح و گام به گام ضوابط مطابق با مفاد موافقت‌نامه موانع فنی فراروی تجارت (TBT) اقدام و نظارت نمایند. علاوه بر این، توجه به تعهدات پذیرفته شده توسط کشورهای مورد بررسی در زمینه مطابقت با ضوابط اقدامات فنی فراروی تجارت طی فرآیند الحاق به WTO می‌تواند راهنمایی برای آمادگی و تطبیق هر چه

۲. هفتمین دور از ادوار مذاکراتی گات که از سال ۱۹۷۳ تا ۱۹۷۹ بطول انجامید.

3. Plurilateral.

4. Standard Codes.

۵. هشتمین دور مذاکراتی گات که در سالهای ۹۴-۱۹۸۶ برگزار شد.

۶. در رابطه با کشورهای مورد بررسی در این مطالعه، تنها سه کشور کامبوج، نپال و کیپ ورد موفق به گذراندن دوره انتقالی جهت مطابقت با قوانین بهداشتی و بهداشت نباتی شدند. هر سه کشور فوق از جمله کشورهای با کمترین درجه توسعه نیافتگی (LDC) به شمار می‌روند.

۷. پیش نویس استانداردهای غذایی این کشور در وب سایت SASO (www@saso.org.sa) قابل دسترس می‌باشد. این وب سایت از روز الحاق به طور کامل عملیاتی گردیده و خدمات جامعی را به کاربران ارائه می‌دهد.

۸. رویه‌های کنترل، بازرسی و تصویب در ضمن شامل رویه‌های نمونه‌برداری، آزمایش و گواهی نیز می‌باشد.

منابع

پایگاه اینترنتی سازمان جهانی تجارت به نشانی:
www.wto.org

دبیرخانه گات. سند نهایی دور اروگوئه. تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۷۳.

دفتر نمایندگی تام‌الاختیار تجاری. خبرنامه رویدادها و تحولات سازمان جهانی تجارت. شماره‌های مختلف.

طارم سری، م. اسناد حقوقی سازمان جهانی تجارت. تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۸۵.

عباسی، ز. شناسایی موانع غیرتعرفه‌ای متناقض با الزامات WTO در سیاست تجاری ایران و پیشنهاد تبدیل آنها به تعرفه معادل. تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۹۰.

عباسی، ز. شناسایی و طبقه‌بندی انواع مجوزها و محدودیت‌های وارداتی و صادراتی کشور. تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۹۰.

بیشتر با موافقت‌نامه موانع فنی فراروی تجارت باشد. با توجه به مطالب این پژوهش مهمترین موانع غیرتعرفه‌ای فراروی تجارت ایران در زمینه اقدامات فنی فراروی تجارت که فراتر از اقدامات مجاز در چارچوب WTO است، شامل موارد ذیل است:

- زمان‌بر و کند بودن فرآیندهای دریافت مجوز واردات.
- عدم تطابق دستورالعمل‌های مرتبط با مجوز واردات کالاها با شرایط روز.
- عدم اطلاع‌رسانی و شفافیت کامل دلایل علمی و ارزیابی. خطر در خصوص مواردی که از استانداردهای ملی به جای استانداردهای بین‌المللی استفاده شده است.
- عدم شفافیت کافی در وضعیت موجود قوانین و مقررات مربوط به اقدامات فنی فراروی تجارت.

با توجه به مطالب مورد بررسی پژوهش حاضر، مهمترین پیشنهادها و توصیه‌های حاصل از این پژوهش شامل موارد ذیل است:

۱. استمرار وضعیت فعلی مبتنی بر الف) عدم تبعیض میان کشورهای مختلف از نظر کنترل و نظارت بر رعایت استاندارد کالاها (وارداتی و ب) عدم اعمال استانداردهای سهل‌تر برای تولیدکنندگان داخلی یا چشم‌پوشی از عدم رعایت آنها که موجب نقض اصل رفتار ملی می‌شود.
۲. برنامه‌ریزی و کسب آمادگی کافی در نهادهای مختلف برای پاسخگویی در بعد بین‌المللی در زمینه شفافیت و ساده‌سازی در بیان قوانین اعمال شده (مشخص بودن جزییات استاندارد اعمال شده و پرهیز از مبهم‌گویی و کلی‌گویی، انتشار مقررات مرتبط، تعیین مسئول اطلاع‌دهی، ایجاد واحد پاسخگو)
۳. سادگی هر چه بیشتر فرم‌ها و رویه‌ها و اجرای الزامات حاکم بر مجوزهای ورود به گونه‌ای اجرا شود که اثر محدودکننده تجاری نداشته فوراً و حداکثر ظرف ۱۰ روز پس از تسلیم درخواست مورد موافقت قرار گیرد.

پی‌نوشت

1. Technical Barriers to Trade Agreement (TBT).

___ *Trade Policy Course. Ch. 5 on SPS. CD- ROM.*
2000.

___ *World Trade Report 2005: Exploring the Links
Between Trade Standards and the WTO.*
Geneva: WTO Publications, 2005. p. 29- 163.

گروه نویسندگان. سازمان جهانی تجارت، ساختار، قواعد و
موافقت‌نامه‌ها. تهران: شرکت چاپ و نشر بازرگانی، ۱۳۸۵.

WTO. *Analytical Index: Guide to WTO Law and
Practice.* Geneva: WTO Publications, 2003.

___ *The Legal Texts: The Results of the Uruguay
Round of Multilateral Trade Negotiations.*
Cambridge: Cambridge University Press, 1999.